

Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle HE15/2017

Asia: Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp)

Viite: Sivistysvaliokunnan pyyntö kirjalliseksi lausunnoksi, 29.5.2017

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. kiittää lämpimästi sivistysvaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja antaa asiantuntijalausuntonaan alla olevan:

1. Johdanto

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. (myöhemmin tekstissä myös Nuva ry.) katsoo hallituksen esityksen maakuntalaiksi monilta osin edistävän merkittävällä tavalla kaikkien maakunnan asukkaiden sekä erityisesti nuorten poliittista osallisuutta. Uuden kansanvaltaisen hallintotason luominen edellyttää voimakasta lasten ja nuorten osallisuuden tukemista. Se on oleellista paitsi itsehallinto- ja kansanvaltaisuustavoitteiden toteuttamiseksi, myös maakuntahallinnon kansalaisilta saaman hyväksynnän varmistamiseksi. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. keskittyy lausumaan sivistysvaliokunnalle maakuntalakiesityksen vaikutuksista nuorten oikeuksiin ja yhdenvertaisuuteen, paikalliseen ja alueelliseen demokratiaan sekä nuorten osallistumismahdollisuuksiin.

Vaikka kokonaisuudessaan hallituksen esitys pitää sisällään monia lasten ja nuorten demokratiaoikeuksia ja vaikutusmahdollisuuksia edistäviä toimia, ei lakiesitys nykymuodossaan tarjoa riittävää sääntelyä kansalaisten alueellisen yhdenvertaisuuden ja lain riittävän toimeenpanon turvaamiseksi. Laissa säädetään monista liiton kannattamista teemoista, mutta säädökset itsessään eivät ole riittävän selkeitä, velvoittavia tai edistyskellisiä maakunnan asukkaiden ja etenkin nuorten osallistumisen tukemiseksi. Säädösten heikko velvoittavuus ja ohjaavuus toimeenpanossa johtavat nuorten palveluiden ja osallistumismahdollisuuksien eriytymiseen maakunnittain. Tämä johtaa väistämättä nuorten yhdenvertaisuuden heikkenemiseen ja esimerkiksi nuorten kansalaisten demokratiaoikeuksien eritahtiseen toteutumiseen.

Erityisesti Nuva ry. tahtoo kiittää lainvalmistelijoita esityksistä lain yhdeksi tavoitteeksi nostetusta asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä sekä maakunnallisten nuorisovaltuustojen perustamisen velvoittamisesta. Lain edellyttämällä tavalla toteutuessaan molemmat lakikirjaukset edistävät ja kehittävät merkittävästi suomalaista demokratiaa. Jotta osallisuus ja kansanvaltaisuus olisivat aitoa, tarvitsevat nämä esitetyt toimet tuekseen voimakkaampaa osallistumismahdollisuuksien turvaamista muissa lain kohdissa. Etenkin maakunnallisen nuorisovaltuuston vaikuttavuuden takaaminen sekä edistäminen edellyttävät sen aseman huomioimista muun muassa maakunnan hallintosääntöä sekä maakuntien välistä yhteistyötä koskevissa säädöksissä.

2. Nuorten osallisuus maakuntatasolla

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. kiittää hallitusta tarpeellisista esityksistä maakunnallisiksi vaikuttamistoimielimiksi. Nuorten eri osallistumistapojen yhteentuumiseksi on tärkeää luoda demokratiasäädöksiin yhtymäpintoja kuntalain (410/2015) säädöksiin.

Nuorten on tärkeää kokea heidän mielipiteillään olevan myös merkitystä - nuorten osallistaminen maakunnalliseen päätöksentekoon on tärkeää paitsi demokratiakasvatuksen, myös nuorten viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta sekä ennaltaehkäisevässä työssä kuntien ja uuden maakunnan rajapinnoilla. Nuorten aktiivisuuden merkitys maakunnissa kasvaa erityisesti juuri nyt, kun maakuntavaltuustot muodostetaan ja uusille vaikuttamisen rakenteille, maakunnallisille nuorisovaltuustoille tulee vahva tarve. Maakuntien tulee hyödyntää kunnissa tehtyä arvokasta työtä nuorten äänen saamisessa kuuluviin uudessa maakunnassa.

Nyt esitetty sekä nuorisovaltuustoja että vanhus- ja vammaisneuvostoja käsittelevä yhteinen pykälä ei kuitenkaan riittävästi huomioi nuorisovaltuustojen sekä laajemmin nuorisotoiminnan erityispiirteitä, jollaisia muilla vaikuttamistoimielimillä ei ole. Tällaisia erityispiirteitä ovat esimerkiksi erityisen hallinnollisen tuen tarve, legitiimi oikeus osallistua vaaleilla valittujen toimielinten työskentelyyn sekä nuorten voimaannuttaminen omaehtoiseen vaikuttamistoimintaan. Vaikuttamistoimielimillä on yhteisiä piirteitä, mutta nuorisovaltuustoilla on myös omia erityispiirteitään, jotka puoltavat niiden tarkempaa sääntelyä ja erityisempää sääntelyä maakuntalaissa. Vain säätämällä laadukasta ja erityispiirteet huomioivaa lainsäädäntöä, voidaan turvata säädösten tavoitteiden täysipainoinen toteutuminen.

Ottaen huomioon maakunnan päätösvallan taloudellisen suuruuden, toimialan merkityksellisyyden lapsille ja nuorille sekä mahdollisen tehtäväkentän laajentumisen muihin lasten ja nuorten palveluihin, tulee maakunnallisten nuorisovaltuustojen olla vähintään yhtä vaikuttavia kuin kunnallisten nuorisovaltuustojen. Tämä edellyttää hallituksen esitystä huomattavasti vahvempaa sääntelyä maakunnallisten nuorisovaltuustojen toiminnan sekä vaikuttavuuden takaamiseksi. Sääntelyssä on erityisesti otettava huomioon nykyisten maakunnallisten nuorten vaikuttajaryhmien ja kuulemistapojen kehittymättömyys.

Hallituksen esityksen 23§ luo kattavat edellytykset erilaisille maakunnan asukkaiden ja nuorten osallistumis-
voille. Nuorten osalta on erityisesti huolehdittava moninaisista osallistumistavoista, jotka täydentävät toisiaan. Yleisesti ottaen Nuva ry. katsoo nuorten erilaisten kuulemistapojen haasteeksi niiden pirstaleisuuden: erilaiset menetelmät eivät muodosta riittävää sidosta toisiinsa. Tällöin nuorten kuva osallistumisesta ja jopa yhteiskunnan toiminnasta jää keskeneräiseksi.

Maakuntalakia säädettäessä on huomioitava, että kaikissa perustettavissa maakunnissa tulee olemaan vastaava uuden osallisuusmuodon luomisen tilanne. Huomiota on syytä kiinnittää nuorten maakunnallisten osallistumiskanavien puuttumiseen sekä maakuntakonsernin ja nuoria koskevan päätöksenteon monimutkaisuuteen. Näistä seikoista johtuen maakunnissa on erittäin suuri tarve tarkemmalle suunnittelulle yhdessä nuorten kanssa koskien maakunnallisen nuorisovaltuuston aseman ja toiminnan suunnittelua osana mittavaa maakuntahallintoa. Jotta alueelliset erityispiirteet voidaan huomioida mahdollisimman tarkasti, tulee lailla säätää yhdenvertaisuuden kannalta välttämättömät säädökset sekä velvoittaa maakunnat tarkempaan käytännön suunnitteluun edellyttämällä toimintasäännön laatimista yhdessä maakunnallisen nuorisovaltuuston kanssa.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. esittää yllä mainituin perustein, että maakuntalain 26§ muutetaan seuraavaan muotoon:

26 § Maakunnallinen nuorisovaltuusto

Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi maakuntahallituksen on asetettava nuorisovaltuusto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä.

Nuorisovaltuusto on maakunnan 13-18 -vuotiaita asukkaita edustava toimielin, joka toimii maakuntahallituksen alaisuudessa.

Nuorisovaltuuston tehtävänä on:

- 1) edustaa maakunnan nuorten mielipidettä maakunnan päätöksenteossa,*
- 2) kehittää nuorten kuulemis- ja osallistumismahdollisuuksia ja*
- 3) valvoa maakunnan nuorten etua.*

Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa maakunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä maakunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä.

Maakunnallisen nuorisovaltuuston jäsenet tulee valita maakunnan kunnissa toimivien vastaavien nuorten vaikuttajaryhmien jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valitaan vähintään yksi edustaja. Nuorisovaltuuston tulee olla demokraattisesti valittu maakunnan nuoria edustava toimielin.

Maakunnallisen nuorisovaltuuston tulee tehdä yhteistyötä kunnallisten nuorten vaikuttajaryhmien kanssa.

Maakunnan hallintosäännössä määrätään nuorisovaltuuston edustajien puhe- ja läsnäolo-oikeudesta maakunnan eri toimielimissä.

Maakuntahallituksen on asetettava yhteismenettelyssä maakunnallisen nuorisovaltuuston kanssa asetettavalle nuorisovaltuustolle toimintasääntö sekä seurattava, arvioitava ja kehitettävä nuorisovaltuuston toimintaa.

Perusteluiksi esittämälleen pykäläluonnokselle Nuva ry. esittää seuraavaa:

Pykälän otsikko: Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. pitää perusteltuna, että maakuntalaissa nuorten vaikuttajaryhmistä käytetään yksinkertaisemmin nimeä "nuorisovaltuusto". Nuorisovaltuusto on selkeä brändi, jonka tunnetuus on kasvanut ja johon yleisesti liitetään nuorten edustajuus, aito vaikuttavuus ja demokratian periaatteiden noudattaminen. Ylivoimaisesti valtaosa olemassa olevista kunnallisista nuorten vaikuttajaryhmistä on nimeltään nuorisovaltuustoja ja kuntalain myötä perustettavat ryhmät ovat liki kaikki nuorisovaltuustoja. Uuden kuntalain hyväksymisen myötä osa nuorisofoorumeista ja -neuvostoista on vaihtanut nimensä nuorisovaltuustoksi käsitteen tunnettavuuden vuoksi. Uutena nuorten vaikuttamisen väylänä maakunnallisten nuorisovaltuustojen nimeksi tulee juurruttaa nuorisovaltuusto, sillä yhteisen nimen myötä voidaan välttyä rajatun ja pienen määrän maakunnallisten nuorisovaltuustojen sekaantumiselta esimerkiksi maakunnallisiin yhdistyksiin.

Ensimmäinen momentti: Monet maakunnan päätösvallan alaiset asiat koskevat merkittävässä määrin lapsia ja nuoria. Maakunnallisen nuorisovaltuuston asettamalla perustuslain, hallintolain sekä nuorisolain takaama nuorten oikeus osallistua ja vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon toteutuu. Nuorten yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien takaamiseksi kotimaakunnastaan riippumatta on ehdotonta, että lailla säädetään maakunnallisen nuorisovaltuuston asettamisesta. Muista kaikkien asukkaiden sekä nuorten osallistumismahdollisuuksista on syytä säätää muussa lainkohdassa. Riittävän, koko maakunnan käsittävän legitimitietin saaminen nuorisovaltuuston vaikuttamistyölle edellyttää mandaatin saamista maakuntahallitukselta. Tämä tapahtuu asettamispäätösten muodossa. Asettavana tahona maakuntahallituksen on myös turvattava nuorisovaltuuston toimintaedellytykset sanan laajimmassa merkityksessä, tarkoittaen niin toimintamäärärahaa, kokouskustannuksia kuin riittävää ohjaus-, tuki- ja sihteeriresursseja.

Toinen momentti: Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton toteuttaman "Osallisuus nyt ja vuonna 2015" -tutkimuksen mukaan valtaosa kunnallisista nuorisovaltuustoista ovat säännöillä tai muulla vastaavalla ohjeellaan rajannut jäsenikseen 13-18-vuotiaat nuoret. Tätä ikärajausta tukevat myös yhtäältä toimintaan osallistuvien nuorten melko yhtenäinen kehitysaste ja kyky poliittiseen toimintaan, toisaalta legitimitietin kannalta yläikärajan määräytyminen yleisen äänioikeusikärajan mukaan. Nuorisovaltuuston jäsenten ikähaitarissa on pientä vaihtelua kunnittain, mutta pääosin alaikäraja jäsenyyden aloitushetkellä on 13 ikävuotta ja yläikäraja jäsenyyden alkamisajankohtana 17 vuotta, kuitenkin niin, että kauden aikana täysi-ikäisyyden saavuttava jäsen saa jatkaa kautensa loppuun. Tällä hetkellä muutamissa toiminnassa olevissa maakunnallisissa nuorten vaikuttajaryhmissä käytännöt toimintaan osallistuvien nuorten ikärajan suhteen vaihtelevat. Nuorten alueellisesti yhtäläisten oikeuksien toteutumisen kannalta on

välttämätöntä säätää nuorisovaltuuston jäsenten iästä lailla. On myös tärkeää, että monipolvisessa maakuntahallinnossa nuorisovaltuusto sekä muut vaikuttamistoimielimet sijoittuvat suoraan maakuntahallituksen alaisuuteen. Tällä on suuri merkitys sille, että kaikki maakunnan eri hallintokunnat kokevat velvollisuudekseen nuorisovaltuuston kuuntelemisen. Sijoittuminen maakuntahallituksen alaisuuteen vahvistaa myös vuoropuhelua nuorisovaltuuston ja hallituksen välillä, mikä on tärkeää vaikuttavuuden turvaamiseksi sekä lain edellyttämän toimintaedellytysten valvonnan mahdollistamiseksi.

Kolmas momentti: Nuorisovaltuuston tehtävät ovat syytä kirjata asiaa koskevaan lain kohtaan, jotta jokainen täysin uusi maakunnallinen nuorisovaltuusto keskittyy lainsäätäjän tarkoitamiin tehtäviin. Vaikka nykyisiä nuorisovaltuustoja yhdistävätkin monet tekijät, eroavat myös niiden toiminnan painopisteet merkittävästi toisistaan. Tässäkin mielessä tehtävistä on tarpeen säätää lailla, jotta kaikki maakunnalliset nuorisovaltuustot saavat riittävän vaikuttavan aseman jokaisessa maakunnassa. Nuorisovaltuustojen saadessa toimintaansa taloudellista tukea julkisista varoista, on tärkeää, että niiden tehtävät ovat avoimuuden ja varainkäytön arvioitavuuden mielessä säädetty lailla. Etenkin täysin uutena nuorten kuulemismuotona on tärkeää, että tehtävät ovat säädetty lailla, kuitenkin liiallisia rajoja asettamatta. Esitettyä tarkemmalla tehtävien asettamisella voitaisiin myös korostaa nuorisovaltuustotoiminnan, tai muiden vaikuttamistoimielinten, ominaispiirteitä.

Neljäs momentti: Kuntalain 26§:n mukaisesti lailla tulee turvata nuorisovaltuuston vaikutusmahdollisuudet, sillä pelkkä nuorisovaltuuston lakisääteisyys ei vielä yksistään takaa nuorten mielipiteiden huomioimista maakunnan hallinnossa. Pelkän kapea-alaisen lausuntomenettelyn sijaan on syytä taata nuorisovaltuustolle oikeus vaikuttaa maakunnan nuoria koskeviin asioihin kaikissa niiden vaiheissa aina suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin. Oleellista on myös antaa nuorisovaltuustolle itselleen mahdollisuus määritellä, mitkä maakunnan moninaisen tehtäväkentän tehtävistä koskevat nuoria ja mihin asioihin nuoret haluavat erityisesti vaikuttaa. Jotta kunnallisten nuorisovaltuustojen toiminta on suoraan yhteneväistä maakunnallisen nuorisovaltuuston toiminnan ja vaikutusmahdollisuuksien kanssa, tulee sääntelyn näiltä osin olla samaa. Verkkokyselyn tulosten perusteella nuorten vaikuttajaryhmistä 88 % näki melko tai erittäin tärkeänä, että nuorten tulee saada vaikuttaa asioihin, joilla on merkitystä kaikkien maakunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, elinympäristöön, opiskeluun, asumiseen, tai liikkumiseen (Liite 1, kuvio 1).

Viides momentti: Hallituksen esityksen mukaisesti maakunnalliset nuorisovaltuustot tulee valita siten, että niillä on jäsentensä kautta selkeä rajapinta alueen kunnallisiin nuorisovaltuustoihin. Tämä turvaa tiedon siirtymisen kunta- ja maakuntatason välillä sekä luo nuorille mahdollisuuden eheän vaikuttamispolun luomiseen, mikä on nuorten edunvalvonnan onnistumisen kannalta oleellista. Maakunnan nuorisovaltuustolle tulee kuitenkin jättää omaa har-

kintavaltaa sen suhteen, minkä kokoinen nuorisovaltuusto on tarpeellinen kussakin maakunnassa ja kuinka mahdolliset muut edustajat valitaan. Riippumatta muiden jäsenten valintatavasta, tulee kaikissa valinnoissa noudattaa demokratian periaatteita. Tästä on tarpeen säätää lailla, jotta nuorisovaltuuston edustavuus ja legitimitetti toimia voidaan turvata. Edellytys demokratian kautta tapahtuvalle edustuksellisuudelle on myös oleellinen nuorisovaltuustoja ja muita vaikuttajaryhmiä, kuten yhdistyksiä, erottava tekijä.

Kuudes momentti: Nuorten osallisuuden, edunvalvonnan ja nuorisovaltuustotoiminnan tulee muodostaa jatkumo aina nuorten lähiyhteisöistä, kuten oppilaskunnista, kunnallisiin nuorisovaltuustoihin ja sieltä eteenpäin maakunnallisiin nuorisovaltuustoihin ja valtakunnantasolle. Tämän jatkumon vahvistamiseksi sekä valintatavasta johtuvan yhteistyön sekä sen tarpeen varmistamiseksi tulee lailla säätää maakunnallisille nuorisovaltuustoille velvollisuus tehdä yhteistyötä kunnallisten nuorisovaltuustojen kanssa. Valiokunnan mietinnössä on tarpeen avata näitä mahdollisia yhteistyön tapoja, esimerkiksi erilaisia yhteistapaamisia, verkkokyselyitä ja tapahtumia, niin, että maakunnalliset nuorisovaltuustot voivat itse määritellä ne alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen. Hallituksen perusteluissa olevia kirjauksia asiasta on syytä vahvistaa säätämällä asiasta pykälässä.

Seitsemäs momentti: Maakuntavaltuuston hyväksymässä maakunnan hallintosäännössä on määrättävä siitä, mihin eri toimielimiin ja muihin kokoonpanoihin nuorisovaltuustolla on oikeus nimittää puhe- ja läsnäolo-oikeutta käyttävä edustaja. Verkkokyselyyn vastanneista nuorten vaikuttajaryhmistä 85 % näki melko tai erittäin tärkeänä sen, että maakunnallisen nuorisovaltuuston jäsenillä on oikeus nimittää puhe- ja läsnäolo-oikeutta käyttävä edustaja maakunnan eri toimielimiin (Liite 1, kuvio 1). Nuorisovaltuuston edustajien osallistuminen eri toimielinten työkentelyyn on välttämätöntä aitojen vaikutusmahdollisuuksien luomiseksi sekä esteettömän maakuntaa koskevan tiedon saamiseksi. Maakuntahallintojen vaihdellessa ei ole välttämätöntä lailla määrätä läsnäolo- ja puheoikeuksista, vaan subsidiariteetti-periaatteen mukaisesti velvoittaa maakunnat päättämään edustajuuksista itse. Asiasta päättäminen hallintosäännössä erillisten päätösten sijaan on oleellista nuorten edustajuuden kokeman legitimitetin ja pysyvyyden kannalta.

Kahdeksas momentti: Kunnat valmistautuvat parasta aikaa kuntalain tuomien muutosten toteuttamiseen. Lain toimeenpanossa ja sen suunnittelussa on tullut ilmeiseksi, että nuorisovaltuuston toimintasäännön asettamisesta ja sen sisällön vähimmäisvaatimuksista on tarpeellista säätää lailla sekä hallituksen perusteluilla. Etenkin kunnissa, joissa toiminta on ollut vakiintumatonta ja nuorten osallistumisella kunnan päätöksentekoon ei ole ollut perinnettä, on selkeän toimintasäännön asettaminen koettu erityisen tärkeäksi. Tähän tarpeeseen vastatakseen Kuntaliitto sekä Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. julkaisivat yhteisen "Ohjeita nuorisovaltuuston perustamiseen ja toimintasäännön laatimiseen" (ISBN: 978-952-293-396-6). On nähtävissä, että maakuntien osalta edessä on jopa

suurempi tarve perustettavien, uusien nuorisovaltuustojen toiminnan määrittelylle alueellisesti.

Maakuntalakia säädettäessä on huomioitava, että kaikissa perustettavissa maakunnissa tulee olemaan vastaava uuden osallisuusmuodon luomisen tilanne. Huomiota on syytä kiinnittää nuorten maakunnallisten osallistumis-kanavien puuttumiseen sekä maakuntakonsernin ja nuoria koskevan päätöksenteon monimutkaisuuteen. Näistä seikoista johtuen maakunnissa on erittäin suuri tarve tarkemmalle suunnittelulle yhdessä nuorten kanssa koskien maakunnallisen nuorisovaltuuston aseman ja toiminnan suunnittelua osana mittavaa maakuntahallintoa. Jotta alueelliset erityispiirteet voidaan huomioida mahdollisimman tarkasti, tulee lailla säätää yhdenvertaisuuden kannalta välttämättömät säädökset sekä velvoittaa maakunnat tarkempaan käytännön suunnitteluun edellyttämällä toimintasäännön laatimista yhdessä maakunnallisen nuorisovaltuuston kanssa.

Valiokunnan tulee lausunnossaan todeta nuorisovaltuuston toimintaa koskevat asiat, joista toimintasäännöllä tulee vähintään määrätä. Tällaisia asioita olisivat ainakin nuorisovaltuuston tarkoitus ja tavoite, nuorisovaltuuston valitseminen, tehtävät ja toimenkuvat, nuorisovaltuuston järjestäytyminen, toimintasuunnitelma ja toimintakertomus, kokouskäytännöt ja yhteistyö kunnallisten nuorisovaltuustojen kanssa. Maakunnat määrittävät tarkemmin toimintasäännön sisällön maakuntalain kirjausten mukaisesti, alueelliset erityispiirteet ja toimivat käytännöt huomioiden yhdessä nuorten kanssa.

16 § Maakuntavaltuuston tehtävät

Maakuntavaltuuston tehtäväksi tulee asettaa esitettyjen tehtävien lisäksi maakunnan asukkaiden sekä vaikuttamistoimielinten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien takaaminen. Tämä vahvistaisi lakiluonnoksen 23§:ssä esitettyä sääntelyä sekä olisi yhdenmukainen kuntalain (410/2015) 22§:n sääntelyn kanssa. Esitetyn tehtävän listaaminen maakunnan tehtäviin vahvistaa maakunnan korkeinta päätösvaltaa käyttävän toimielimen vastuuta kansanvaltaisuuden sekä alueellisen itsehallinnon turvaamisesta.

Maakuntavaltuuston päätettäväksi kuuluvan maakuntastrategian valmistelun avoimuudesta sekä osallistavuudesta tulee määrätä tarkemmin valiokunnan mietinnössä. Koko maakuntakonsernin toimintaa ohjaavan strategian valmistelutyö on merkityksellistä kaikille kuntalaisille. Mikäli asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia strategian laadinnassa ei turvata riittävällä sääntelyllä tai ohjeistuksella, eivät lain tarkoituksen mukaiset asukkaiden vaikutus- ja osallistumismahdollisuudet voi toteutua.

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien toteutumisen sekä myöhemmin lain 26§:ssä esitettävien vaikuttamistoimielinten aidon vaikuttavuuden turvaamiseksi maakuntavaltuuston hyväksymässä hallintosäännössä tulee määrätä vaikuttamistoimielinten osallistumisesta maakuntahallinnon eri toimielinten kokouksiin. Etenkin vaaleissa vaikuttamisen ulkopuolelle jäävien nuorten edustajien tulee saada lailla turvattu oikeus osallistua nuorten ja heidän hyvinvointinsa kannalta tarpeelliseksi katsomiensa toimielinten kokouksiin muiden kuin salassa pidettävien asioiden osalta.

Nuorisovaltuutettuja tulisi käyttää asiantuntijoina maakunnan eri toimielimissä. Kunnallisten nuorisovaltuustojen osallistumisesta on positiivisia kokemuksia. Vuonna 2014 kunnallisista nuorten vaikuttajaryhmistä 66 %:lla oli edustaja jossakin kunnan lautakunnassa ja 18 %:lla kunnanvaltuuston kokouksissa (Osallisuus Nyt ja vuonna 2015 -tutkimus, luku 12, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.). Kunnallishallinnon edustajuuksista kokemasta hyödyllisyydestä kertoo muun muassa se, että Kuntaliitto suositteli 17.6.2016 julkaisemassaan kuntien hallintosääntömallin 94§:ssä kuntia myöntämään nuorisovaltuuston edustajalle puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuuston kokouksissa.

23 § Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Pääpiirteissään Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. on tyytyväinen lakiluonnoksen yleisiin osallistumis- ja vaikuttamissäännöksiin. Jotta sääntely toteutuu kuten on tarkoitettu ja jotta kaikilla asukkailla on kotimaakunnastaan riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa, tulee säännösten velvoittavuutta lisätä.

Erityisesti Nuva ry. toivoo, että maakuntalain 22§:ssä säädettäisiin maakunnallisen osallisuusohjelman laadinnasta. Osallisuusohjelma pohjautuisi lain 1§:n tavoitteisiin, avoimen hallinnon edistämiseen, moniarvoiseen demokratiaan sekä vahvan itsehallinnon luomiseen. Keskeisenä tavoitteena olisi suunnitelmallisesti tuoda yhteen ja kehittää erilaisia maakuntahallinnon osallistumistapoja sekä asettaa tavoitteita ja toimenpiteitä kaikkien eri väestöryhmien yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämiseksi. Olennaisena osana suunnitelmassa suunniteltaisiin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien arvioinnista sekä niiden vaikuttavuuden raportoinnista.

35 § Maakuntastrategia

Nuva ry. pitää hyvänä, että laajaa maakuntahallintoa johdetaan yhdellä maakuntastrategialla ja kiittää lainvalmistelijoita asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien sisällyttämisestä strategiaan. Lain osallisuustavoitteen sekä maakunnan asukkaiden itsehallinnon toteuttamiseksi on kuitenkin välttämätöntä, että maakuntalaki määrää asukkaita sekä heitä edustavia vaikuttamistoimielimiä kuultavana maakuntastrategian valmistelussa. Asukkaiden sekä vaikuttamistoimielinten aidon vaikuttamisen takaamiseksi on tärkeää turvata heille lailla mahdollisuus osallistua maakuntastrategian valmisteluun. Muutoin vaikutusmahdollisuuksien on vaikea nähdä toteutuvan, maakuntastrategian ollessa monella tapaa maakuntahallinnon keskeisin johtamisväline.

Samaten erityisesti vaikuttamistoimielimille tulee taata lailla oikeus osallistua strategian seurantaan ja arviointiin, jotta strategian toteutumista arvioidaan asukas- ja kohderyhmälähtöisesti hallintokeskeisen arvioinnin sijaan. Lailla tulee velvoittavasti säätää tai vähintään hallituksen perusteilla suositella maakuntastrategiaan sisällytettävän erillinen osio lasten ja nuorten palveluille sekä heidän kuulemiselleen. On tärkeää, että maakunnalla on yksi kokonaisvaltainen palvelutavoite ja -visio lasten ja nuorten palveluista, sillä muutoin palveluista syntyy vaikeasti eheää kokonaisuutta lukuisten eri toimijoiden ollessa eri hallinnonaloilla. Lasten ja nuorten palveluiden strateginen kokoaminen yhteen olisi myös Sipilän hallituksen ”lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma” -kärkihankkeen mukaista lapsen edun ensisijaisuuden korostamista hallintokeskeisyyden sijaan.

3. Oppilas- ja opiskelijahuollon järjestäminen

Mikäli oppilas- ja opiskelijahuollon järjestäminen siirtyy maakuntien tehtäväksi, tulisi niiden koota nuorille ja opiskelijoille tarjottavat palvelut monipuolisiksi palvelukokonaisuuksiksi, jotka huomioivat palvelujen laajan saavutettavuuden ja nuorten osallisuuden. Kunnille on suunniteltu vastuu psykologi- ja kuraattoripalveluista sekä yhteisöllisestä opiskeluhuollosta. Tärkeintä on turvata oppilas- ja opiskelijahuolto kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettavana lähipalveluna. Opiskeluhuollon kokonaisuutta suunnitellaan nykyisin oppilaitosten monialaisissa opiskeluhuoltoryhmissä, joissa mukana ovat myös kunnan terveys- ja sosiaalipalvelujen edustajat. Järjestämisvastuun siirtämisestä huolimatta tämä yhteys oppilaitosten arkeen ei saa rikkoutua. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ennalta-

ehkäisytaavoitteen toteutumiseksi on myös syytä keskittyä voimallisesti yhteisöllisen ja ennaltaehkäisevän oppilashuollon palveluiden tuottamiseen.

4. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon järjestäminen

Nuorten osallisuus myös palveluita kehitettäessä on huomioitava. Nuoria tulee kuulla ja osallistaa heitä koskevien palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry. pitää hyvänä, että oppilas- ja opiskeluhuolto on sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön 27.6.2016 päivätyssä linjauksessa päätetty jättää valinnanvapauden ulkopuolelle.

5. Nuorten työpajoissa ja Ohjaamo-toiminnassa nykyisin toteutuvan moniammatillisen yhteistyön tulevaisuus osana laajempaa nuorisotakuuta.

Nuva ry. kiittää hallituksen puolivälitarkastelussa tehtyä päätöstä, jossa Ohjaamo-toiminta vakinaistetaan ja siihen annettiin noin 15 miljoonan euron määräraha. Ohjaamo-toiminta tulisi nyt säätää maakunnan tehtäväksi, jolloin järjestämisvastuu Ohjaamo-toiminnasta olisi maakunnalla.

Nuoret itse tuovat jatkuvasti esiin niin sanotun ”yhden luukun periaatteen”, jonka mukaisesti nuori saa tarvitsemansa tuen ja palvelut yhdeltä ihmiseltä ja yhdestä toimipisteestä. Alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen Ohjaamopalvelupisteet ovat osaltaan vastanneet tähän tarpeeseen. Monialaisesti toimivat Ohjaamot ovat tarjonneet tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea, ja ne ovat tuoneet yhteen eri hallinnonaloja sekä yhteistyötahoja.

Ohjaamo-toiminta toimii jo nyt maakunnallisesti esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Pohjois-Karjalassa. Nuorisovaltuutettuja toimii usean Ohjaamon asiantuntija- ja ohjausryhmien jäsenenä. Nuorten osallistuminen Ohjaamo-toiminnan suunnitteluun ja toimintaan alueellisesti on erittäin tärkeää vakuuttavan, tehokkaan ja tavoitettavan toiminnan kannalta. Maakunnallisilla nuorisovaltuustoilla olisi tässä erittäin keskeinen rooli tuoda maakunnan nuorten näkökulmia, ideoita ja ohjausta näiden palvelujen koordinointiin ja suunnitteluun.

Maakuntaan siirtyy nuorten ja Ohjaamo-toiminnan kannalta keskeiset sote- ja työllisyyspalvelut, joiden kanssa Ohjaamo myös tekee paljon yhteistyötä. Kasvupalvelulain myötä luodaan alueelliset neuvottelukunnat koordinoimaan yhteistyötä järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa. Myös nuorten osallisuus on huomioitava työllisyys- ja kasvupalveluja suunniteltaessa ja arvioitaessa.

Osa Ohjaamoista toimii edelleen osittain Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) rahoittamana. Hankerahoitus loppuu helmikuussa 2018 ja ESR-rahaa ei voi saada toiselle hankekaudelle täysin samanlaiseen toimintaan. Ohjaamo-toiminnan laajentuminen alueelliseksi ja siirtyminen maakuntiin voisi olla peruste ESR-rahoituksen jatkolle. Näin EU-rahastoa saisi hyödynnettyä Suomen Ohjaamojen juurruttamiseen.

Nuva ry. huomauttaa sivistysvaliokunnalle, kuinka Ohjaamo-toimintaa ei ole nyt yhdenvertaisesti saavutettavissa kaikille Suomen nuorille, koska Ohjaamo-toimintaa ei järjestetä kaikilla kaikkien kuntien alueella.

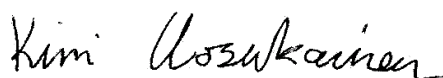
Laajemmin katsottuna maakuntahallinnon nuorisopolitiittinen toiminta ja koordinaatio jäävät vähäisiksi sekä sen asema epäselväksi suhteessa kuntien ja valtion harjoittamaan nuorisopolitiikkaan. Lain 6 §:n mukaisesti kunnat voivat yhteisellä päätöksellään sekä tarpeelliset resurssit osoittamalla siirtää maakunnan tehtäväksi myös muita kuin laissa määrättyjä tehtäviä. Monialaisen nuorisotyön ja -politiikan osalta tämä on haastavaa, mikäli esimerkiksi nuorten työllistymiseen ja nuorten kulttuuriin liittyviä palveluita siirretään maakunnan vastattavaksi. Ilman tarkempaa sääntelyä siitä, millaisia palveluja voidaan siirtää maakunnan vastattavaksi ja millaista yhteistoimintaa niiden osalta tulee harjoittaa, voi nuorisotyön moniammatillinen yhteistyö vaikeutua, kuntien yhä vastatessa nuorisotyöstä ja -politiikasta jatkossakin merkittäviltä osin.

6. Kulttuuri- ja liikuntatoimen asema kunnan ja maakunnan rajapinnalla.

Kunnilla vapautuu mittavasti resursseja keskittyä kuntalaisten kokeman hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden tukemiseen. Kuntalaisten ja nuorten odotukset ja toiveet vapaa-ajalle muuttuvat nopeasti ja tyytyväisyys kuntien tarjoamiin liikunta- ja kulttuuripalveluihin vaihtelee suuresti ympäri Suomea. Kuntalaisten toiveita, ideoita ja aktiivisuutta liikunta- ja kulttuuripalvelujen ja tapahtumien tuotannossa tulee lisätä.

Maakunta voi tukea liikunta- ja nuorisojärjestöjä esimerkiksi rahoittamalla maakunnallisia hankkeita ja osallistamalla maakunnan asukkaita yhteisöllisyystyöhön. Kuntien kannattaa koota keskustelutilaisuuksia, järjestää kyselyitä ja toteuttaa kulttuuri- ja liikuntatoimintaa laajasti yhteistyössä kolmannen ja neljännen sektorin kanssa. Osallistuvan budjetoinnin avulla voidaan osallistaa kuntien asukkaita ja nuoria yhä enemmän mukaan suunnittelemaan oman kunnan liikunta- ja kulttuuripalveluita

Helsingissä 12. kesäkuuta 2017

Kimi Uosukainen, puheenjohtaja